

alčio žvilgsnis". D. Rakauskas 9—4

TERYIU

omėnaitė N. „Mąstymas
toks pat". V. Jauniškis. 2—20
syte I. „Kine nemėgstu re-
uot". R. Paukštytė. 10—14
eli F., Robino K., Rozalesai
r L. Parodyti pasikeitimus.
Stakeliūnaitė 2—21
nčas A., Aizpurietis V.
akrim" ieško pinigų, sensa-
ir režisierių. A. Jablons-
nė 11—8
dratis J. „Negaliu taikstytis
ojaurastim". R. Paukštytė 10—7
Niras R. „Išivaizduoju save
e, vilku, lapinu". 9—27,
10—27
čevska Z. Pokalbis su
ne. G. Zvirbulė 11—4
dokimovas A., Matelis A.
Joną Meką. R. Paukštytė 6/7—19
kas T. „Norėčiau vaidinti
žų kaubojų". T. Baltušni-
nė 3—16
mpner A. Vilniaus geto
ai. M. Babenskienė 6/7—21
liovskis K. Normalus lai-
T. Sobolevskis 10—17
ielius J. „Aktorius — pats
instrumentas". R. Andra-
naitė 9—16
nvickis T. „Viskas pasitai-
kai Lietuva atsistos ant
q". A. Bajor 1—22
as R. M. „Kai išsilaisvinsim
egoistinių minčių". N.
kštaitytė 4—18
tulionis A. „Visada iškyla
ema". T. Baltušnikienė 1—16
lošas A. Andžėjus Mi-
as apie brolių ir save. A.
or 3—20
as R. Rasti alternatyvą.
Jablonskienė 11—5
balienė I. „Atsirenkui tai,
graziausia". D. Gudavi-
tė 12—10

PERSONALIJOS

ro Zanas Luj 9—13
onas Arvydas (Po dangaus
gais. A. Kriaunevičius) 10—15
ar Emanuelė 8—29
ižo Ženevjeva 4—28
dis Vaclovas (Tarsi gimto-
s žemės druska. R. Vaba-
) 5—8
ža Antanas (Stiprybės!)
V. Landsbergis) 1—13
rinžė Rišaras 5—29
drys Povilas (Kad plauktų
vas. N. Aukštaitytė) 5—5
itilova V. (Nenuolankioji
ra Chitilova. S. Macaitis). 11—16
ltonas Timotis 8—28
pkūnaitė Ingeborga 9—17
nielsas Džefas 2—28
tronkas Zakas 3—29
oržekis Jevgenijus 4—29
nda Džeinė (Kad gamta ir
teris nebūtų nustelbtos. K.
kauskaitė) 8—18
rbo Greta (Niekas nepri-
js ir niekas nepakeis. N. Jo-
aitė) 6/7—16
lino Valerija 11—26
palakrišanas Aduras (Re-
ierius iš Kerala. J. Kor-
govas) 9—14
eimas A. J. („Turiu garbės
nešti, kad meilė egzistuo-
") 12—6
daitis Romas 2—4
dsonas Rokas (Paskutinės
nos) 5—22
na Darylė 3—28
ovleva Jelena 2—28
dvalkis Rimantas (Darb-
dienų gimęs. S. Valiu-
) 2—10

Kapriski Valeri 10—24
Keinas Maiklas 9—24
Kelmelytė Virginija 4—6
Klainas Kevinas 1—28
Langas Fricas 12—24
Leonavičiūtė Irena 12—14
li Vivjena 12—20

Lileikis R. („Kinas — tai dide-
lis šokis". N. Aukštaitytė) 12—15
Liubošicas Natanas (Pirmųjų
žingsnių liudininkas. S. Valiu-
lis) 8—21
Mandakini 5—28
Marksai 9—18
Modainas Metju 6/7—27
Nausėdaitė Jūratė (Ann Gi-
llian. V. Baltušienė) 5—16
Nevolina Andželika 1—29
Ogorodnikovas Valerijus
(Eizenšteinas voliotųsi iš juo-
ko. R. Paukštytė) 9—19
Oželytė Nijolė 2—3
Pakulis Jonas 12—14
Pakulis Marija 9—25
Parkeris Alanas (Alano Parke-
rio spalvos. K. Ročkienė) 6/7—12
Pleškytė Eugenija 3—12
Romeris Erikas (Erikas Rome-
ras, arba Skrupulingos grožio
paieškos. Z. Pipinytė) 2—18
Sarandon Sjuzena 6/7—26
Sokolovas Andrejus 10—25
Stubraitė Daiva (Kiek kau-
kių turi Daiva. N. Aukštaity-
tė) 1—6
Sablevičius H. (Kaip aš fil-
mavau si pas Soblę. E. Simkū-
naitė) 11—20
Saltenis Saulius 2—3
Sturas Ježis 11—27
Surna Antanas (Ne sezono me-
tas. E. Jansonas) 3—8
Tarvydas Algirdas 12—14
Tomkus Vytautas (Pasveikini-
mo žodis lietuvių aktoriams, o
ypač Vytautui Tomkui. A.
Brenčas) 8—20
Tresis Spenseris 4—22
Uzdonas S. (Veteranas. V. Mi-
kalauskas) 11—18

Zalakevičius Vytautas (Nepa-
žįstamo žmogaus istorija. L.
Tapinas) 4—8
Žabriūnas Arūnas (Gyveni-
mas ringe. J. Gričius) 9—10

PUBLIKACIJOS

Kas kiek uždirba Holivude 12—28
Laiškas iš mano kino studi-
jos. A. Šiuša. 12—16
Maskvos laiko lietuviškas in-
tarpas (scenarijus). L. Armo-
naitė 1—14

VIDEO

Iveikti chaosą. B. Gintalas 4—24
Kruzas Tomas 12—22
Lietuvos videohitai 2—25
Mirties scenos 6/7—22
Paslaptingos sekios nuoty-
kiai 4—25
Prakeiktas filmas („Polter-
geist") 8—22
„Radijo dienos" 6/7—23
Svarcenegeris Arnoldas 2—24
Zombiai nepasiduoda 8—23

SKAITYTOJŲ PASTAS

Apie grožį. D. Kaminskas 11—21
Baustil V. Tamošiūnas 11—22
„Nepadorūs šokiai" 11—22
Maža, bet užsitiesusi rekon-
strukcija. V. Paliukaitis 3—25
Pirmieji žingsniai į mus. S.
Kapustina 5—24
Robinas Hudas, Džeimsas
Bondas ir kiti. V. Slavėnaitė 10—21
Sokančios ir dainuojančios
(Marika Riok, Dina Durbin). S.
Macaitis 5—25
Trinkelėti durimis. J. Girlevi-
čiūtė 3—25
Turtinantis sielą. Inga 8—25

Kinas

MĖNESINIS ŽURNALAS

Eina nuo 1972 metų
Nr. 12 [222]

Vyriausiasis redaktorius
ALGIMANTAS PABIJŪNAS

Vyr. redaktoriaus
pavaduotoja
ZIVILĖ PIPINYTĖ

Atsakingoji sekretorė
JURATĖ PALIONYTĖ

Skyrių redaktoriai
AUDRŪNĖ JABLONSKIENĖ
SAULIUS MACAITIS

Meninis redaktorius
JOKŪBAS JACOVSKIS

Korektorė
NIJOLĖ JURKENIENĖ

Aktyrių nuotraukų ir adresų re-
dakcija nesiniūčia.

Duota rinkti 1990.11.20. Pasira-
šyta spausdinti 1990.12.13. For-
matas 60X90¹/₈. Ofsetas. 4 sąl. sp.
l.; 10 sąl. spal. atsp. 6,3 apsk.
leid. l. Tiražas 41.139. SL Nr. 115.
Užsakymo Nr. 1396.

Redakcijos adresas: 232600 Vil-
nius, MTP-5, Kalvarijų g. 186.
Telefonai: vyr. redaktoriaus —
77-96-49, vyr. redaktoriaus pav.
ir ats. sekretorės — 77-28-98,
skyrių — 77-17-49, meninio redak-
toriaus — 77-17-49.

Leidėjas „Kino" žurnalo redak-
cija. Spausdina Lietuvos leidybos
monės „Spauda" spaustuve,
232656 Vilnius, Maironio g. 1.

Leidžiamas priedas — reklaminis
savaitraštis „Savaitės ekranas"

© „Kinas", 1990

Iki
pasimatymo
Naujaisiais
1991-aisiais

Algirdas J. Greimas: „Turiu garbės

Praėjusią vasarą Lietuvos kino dokumentininkai aplankė Prancūzijoje gyvenantį profesorių Algirdą J. Greimą. „Greimas“ — taip ir vadinsis A. Žukauskaitės, S. Beržinio, S. Žuko, A. Mikutėno, B. Kundavičiaus filmas. O kol kas — šiek tiek profesoriaus A. J. Greimo apmąstymų iš magnetofono juostos.

— Egipte, kaip aš mačiau, Jungtinių Tautų Organizacijos dėjo pinigus, kad išmokyti egiptiečius gyventi kultūringai. Statė namus su vonios kambariais. Praėjo vos pora mėnesių, ir moterys virtuvėje, atsėdusios ant žemės, plauna rūbus pagal savo paprotį. Čia nieko blogo nėra, — laukinių invazija.

Ar lietuviai turi pakankamai jėgų būti tauta, galinčia atgimti? Atgimimo sąvoką dabar visi vartoja, bet man buvo aišku, kad

egiptiečiai — pavargusi tauta, kuri niekada neatgims. Gali įvesti privalomas pradžios mokyklas — jie išmoks rašyti, paskui užmirš rašyti... Kadangi — kam rašyti? Nėra ką rašyti.

Egiptiečiai nėra kvaili iš prigimties. Jie važiuoja į Europą, studijuoja, padaro doktoratus, grįžta, po dvejų metų — baigta. Aplinka taip absorbuoja, kad jie nebesupranta, ką reiškia dirbti. Gyvena pagal papročius — kaip profėviai.

O Lietuvos smetoniški laikai? Lietuva galėjo atgimti, pasidarė vakarietiškas kraštas. Atėjo barbarai, ir viskas pasibaigė. Ir po tiek metų — rizikingas klausimas: ar verta grįžti į Vakarų glėbį?

Jūs savaime pateksit į Vakarus, tik neaišku, kaip jūs į tuos Vakarus reaguosit? Situacija — XX a. pabaiga. Kai Europai sukako tūkstantis, žmonės manė, kad pasaulio galas, amen. Taip ir mes dabar 2000-tųjų laukiame su idėja, kad viskas eina velniop. Kad gyvename civilizacijos galą.

Marksizmo fone buvo galima sutikti, kad vyksta tam tikra istorinė evoliucija, bet dabar, per paskutinį dešimtmetį, tokie konceptai, kaip pažanga, manymas, kad žmonija istoriškai kur nors eina — sugriuvo. Dabar madinga sakyti, kad istorija pasibaigė, tokios paskutinės nuomonės iš Amerikos ateina.

Ar visi šitie skinhead (skustagalviai — Red.) ir kiti, kurie daro blogį dėl malonumo daryti blogą, — ar jie atstovauja kultūrai ir kokių laipsnių?

Kaip visuomenė reaguos į tokį barbarijos atplūdį? Amerikonai tiki, kad jie atsilauks. Nes yra ir tylioji visuomenė, bet tai tik puta jųros paviršiuje.

Jeigu ta prasme žvelgsim į Lietuvą, jai reikia iš Vakarų semtis, bet žinot, ką imi. Kalbos apie kultūrą Lietu-

voj yra simptomas, kad žmonės nori išsigelbėti, nori kultūros vertybių. Nors ir nežino, ką reikia investuoti. Padėtis nėra beviltiška, tik reikia tam tikros kultūrinės mobilizacijos.

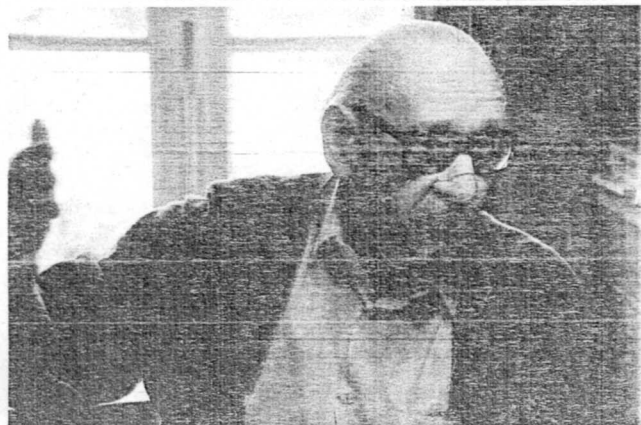
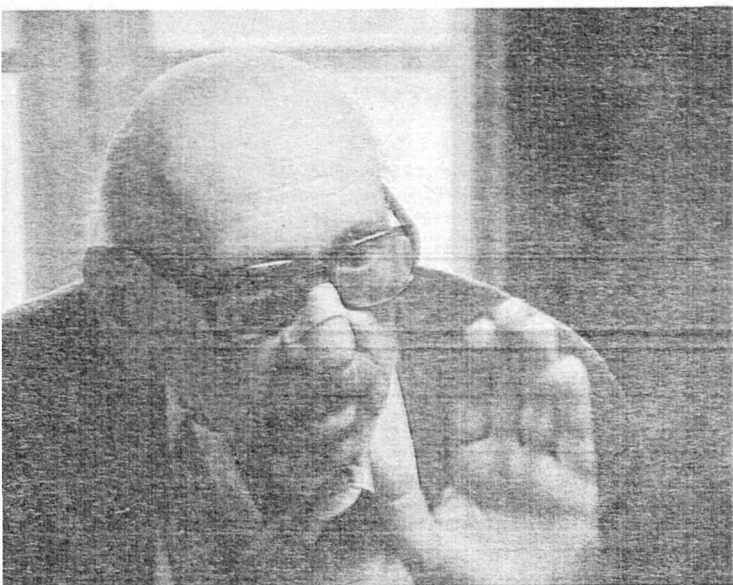
Yra dalykų, kurie cikliškai keičiasi. Pavyzdžiui, grožio sąvoka. Lietuvoje 95 % žmonių tiki, kad yra toks dalykas, o mes čia kartais manom: pakabinsim dvi žuvis, ir bus grožis. Apie grožį net nemadinga šnekėti.

Smetonos laikais lietuvių inteligentijos himnas buvo „Traviata“. Nauji Metai prasidėdavo, visa Kauno ponija — sueidavo... Didžiausias įvykis būdavo. Mano karta buvo išauginta ant grynios muzikos. Klausinė — dabar tokios mergičkos — ar klasikinę muziką mėgsti? Mėgstu. Ar klausai? Neklausau. Užtat, kad per sunku. Mes norėdavom poemą (t. y. eilėraštį — Red.) skaityti, kad suprastume. Bet tas kaštuo-davo pastangų. O dabar — jei sunku, tai kas čia per malonumas?

Dabar čia parodų mada. Šiemet Van Gogo metai, minios eina apžiūrėti tų vietų, kur jis ausį nusipjovė. Tai yra vulgarinimas. Vietoj literatūros — madingos autorių biografijos... Kaip tas mano mokinys: vietoj to, kad sakyti „kasdienybė yra menas“, jis sako, „menas yra kasdienybė“. Tai tendencijos, — mūsų amžiaus pabaigos supuvimas, — prieš kurias semiotika bando kovoti.

Tai ar mes pažangūs? Sian-dien jaučiamas potraukis knygoms apie sugrįžimą prie grožio. Jūs Lietuvoj atsilikę — grožį gerbiat kaip savaime suprantamą dalyką, o mes jau perėję tą tuštumą, grožio neigimą.

Bet kai skaitau lietuviškus žurnalus, toks galvojimas at-rodo pavojinges: Adomas Jakštas pasirodo besąs grožio pranašas — čia sumaišytas XIX a. pradžiamokslis ir Šliogerio filosofiniai ap-

pranešti, kad meilė egzistuoja"

mąstymai. Europėjimas turėtų būti kultūros vertybių pervertinimas.

Semiotika yra sukilimas prieš beprasmiškumą prasmės vardan. Menas irgi bus prasmės ieškojimas. Iš pradžių semiotika buvo tuo pagrįsta, kad, pavyzdžiui, jaunikaitis, — ar lietuvis, ar prūsas, — sulaukęs penkiolikos, pradeda galvoti — ką gyvenimas reiškia, ką aš padarysiu iš savo gyvenimo? Tai atrodytų naivūs, banalus klausimai. O dabar to paties paklausk mano kaimyno, penkiolikinio piemens, tai jis pasijuoks iš tavęs, ir viskas. Vadinasi, jeigu ieškai priešasčių, matai, kad netikėjimas ir nepasitikėjimas susikaupė į tą epistemę — bendros atmosferos, bendrų principų skraistę, kuri duoda filosofinį paaiškinimą visam tam šlamštui, kuriame mes gyvename. Trumpai tariant, prasmės problema pasikeitė, nes niekas nesidomi gyvenimo, žmonijos prasme. Iš čia kyla beprasmingas gyvenimas ir prasmės neieškančys žmonės. Krizė ne vien humanitariniuose, bet ir iš viso mokslo srityse. Moksle gali dirbti bet ką, pradėti nuo bet ko, baigti bet kuo... Viskas leidžiama! Tarp žmogaus, kuris sako bet ką, ir žmogaus, kuris dvidešimt metų bando kažką pasakyti, nebėra jokio skirtumo. Tai dabartinė mūsų sąmonės krizė. Atrodo, kad ši banga išsisemia ir reikia tik kantrybės... Reikia išlaukti — ir semiotika vėl „važiuos“.

Užtat, sakau, — tas Vakarų pasiutimas, toji seksualinė obsesija yra ne dėl to, kad žmonija būtų ištvirkusi, o dėl to, kad vertybės apskritai yra nusmukusios. Kai vertybių nebėra, belieka tik seksualinis planas — kaip vienintelis malonumas, kuris dar žmogui gyvenime lieka.

Jūs klausiat, turėdamas omeny Smetonos laikus, kaip būtų Lietuvoj pakrypę?..

Turim Danijos pavyzdį, — mes taip pat gaminom sviestą, bekonus... Kaip būtų? Dabar viena danų komercijos sričių yra erotiškų filmų gamyba; jie juos eksportuoja ir iš to biznį daro. Bet jiems reikėjo poros metų, kad priprastų prie tos erotikos. Kai priprato, jiems nebeįdomu — pergyveno, ir toliau eina gyvenimas.

Dabar tautiečiai iš Lietuvos atvažiuoja, rimtos moterys, nebe mergičkos, sako, gal į pornografinį kiną galima? Aš nuvedu į pornografinį kiną... ir aš pats pirmą kartą pamatau pornografišką filmą... Bet tam, kad Lietuvą apšviestum!.. Jie baidosi susidomėję, o mums nesuprantama, kadangi čia tai jau išgyventa. Svarinskas sako, su pornografija reikia kovoti... Tai aš sakau, tegu ten būna pornografija — pasiskaitys tris mėnesius ir nebenorės... Vis vien nei japonų, nei kinų erotinio meno aukštumų nepasieksi. Lietuvoj apskritai žmonėms trūksta fantazijos. Atmest pornografiją, pradėti uždraudinėti — ne!.. Bet reikia rimtai pakalbėti apie tai, kad obsesija trukdo žmogui gyventi. Tai yra vienas iš vertybių nuvertinimo būdų — kultūrinė difuzija.

Buvau iškėlęs idėją, kad reikia sukilinti meilę! Aš, atsimenu, studentas išmokau, kad meilė gimė IX a. Tulūzos grafų dvare — Marijos kulto ir arabiško sensualumo simbiozėje. Juk arabų priėjimas tik įslinis, o čia atsirado gražūs papročiai, moters gerbimas, meilė kaip dvasinis bendrumas su seksualine dimensija... Europietiška dailės koncepcija... O dabar ką? Net šitaip, kaip jums šnekau, aš prancūziškai negalėčiau šnekėti... Aš būčiau juokingas; tai kad nereikėtų kalbėti apie meilę, aš rašau, analizuoju pavydo semiotiką. Faktiškai tai tas pat, tik priimtina, kadangi pavy-

das yra negražus jausmas. Apie negražius dalykus gali šnekėti, o gražūs — pasijuokimo objektas. Jūs dalinai išsaugojot grožio supratimą, mes nuėjom velniai žino kur, į kitą absurdą. Dabar Ciūriche skaičiau paskaitą; sakau, turiu garbes pranešti, kad meilė egzistuoja! Šveicariai nustebė — kas čia per daiktas?

Mano idėja — perduot Lietuvai moderniškas idėjas, kurios kyla Vakaruose. Apie Škėmą rašiau. Tai žmogus, kuris nusimano apie meilę. Jauti sensualumo atmosferą, jauti prisilietimą, paglostymą, — yra ne tik dvasia. Garbinsi tokią meilę, o paskui nesiseka sugyventi — tai kompleksas... Maniau, kad Lietuvai naudingą darbą atlieku, o matau, kad šitas etapas peržengtas, ir gaviliai mano, jei pakrušimo sceną nupaisė, tai jau ir meilė... ar modernizmas.

Jūs, rodos, sakėt, Godarą mėgstat? Tai aš čia nesenai girdėjau, kaip Godaras kalbėjo apie meilę. Filme, sako, meilės vaizdavimas yra atstumo klausimas. Vizualiai meilė yra suartėjimas. Turėtų būti nepastebimas. Ir galima tokią katekizmą gimnazistam Lietuvoj paruošti, kad yra progresyvus suartėjimas..., o ką vadiname kilnia meile — tai... distancija. Tos distancijos išlaikyme ir priartėjime — visas gražumas, o ne seksualiniame akte ir ne idealizavime moterį, kuris slepia mašizmą. (Isp. „macho“ — patinas. Mašizmas — vyriškumo kultas, paplitęs Ispanijoje, Lotynų Amerikoje. — Red.) Kas tai? Tai vyrų pasididžiavimas būtų vyrais! Viena mano studija „Apie netobulumą“ — aš aiškinu, kad sentimentalusis priartėjimas pasireiškia žvilgsniu. Jei rasi teisingą vizualinį sprendimą, kiekvienas žvilgsnis baigsis prisilietimu! Nereikia priliesti pirštais — geras režisierius padarys, kad bū-

tų prisiliečiama žvilgsniu! Žvilgsnis, vizualumas yra kultūrinis bendradarbiavimas, a distance — per distanciją. O prisilietimas yra vienas iš penkių pojūčių — pats arčiausias. Tarp jų yra muzika, visokie kvapai... O to vizualinio meno, kurį mes praktikuojam, paslaptis — pereinama visa gama jausmų, iš vizualinio pereinama į taktilinį sąlytį.

Menas yra objekto ir subjekto susilietimas, tada vizualinis menas pasiteisina. Svarbu, kad galima būtų ne Gaveliu, ne pornografija užsiminėti, ir ne Svarinsku, o kad yra tam tikras priėjimas prie dalykų, kurie žmogų kilnina, o ne žemina. Kadangi intersubjektyvumas bus suprantas kaip dvasinė formulė.

Kaip pasidaryt europiečių? Išsaugot tas vertybes, kurios kyla Europoje, ir nekreipt dėmesio į purvus ir mėšlus, kurie čia gatvėse mėtosi. Europa sugrįš prie meilės, tik reikia, kad lietuviai sugebėtų pasitikti tą dalyką.

Semiotika anksčiau buvo grynai racionalistinė, epistemologinė. Pažinimo teorija, kuri rėmėsi semiotika. O dabar aš rašau apie pasijų semiotiką: tai bandymas praturtinti dvasinį gyvenimą jausmais. Dabar semiotika pasidaro dviguba — šalia akcijų semiotikos jau sukurta pasijų semiotika, kuri priverčia galvoti, kad pasaulis nėra geometrinė forma, bet kad jis yra jėgų įtampas. Tai galėtų būti atsakymas, kas yra kultūra. Ne literatūra, poezija, bet kultūra kaip elgesys, kaip žmogiškų santykių supratimas. Ar lietuvių tauta atgims, priklausys, ar plėsis Lietuvoje aukšto lygio kultūra, ar visuomenė supras jos misiją. Ar sutiksime XXI a. pasiruošę Europai, kokio ji bus tuo laiku, o ne kokio ji yra dabar.

Kinas

MĖNESINIS ŽURNALAS

Eina nuo 1972 metų
Nr.1(223)

Vyriausiasis redaktorius
ALGIMANTAS PABIJŪNAS

Vyr.redaktoriaus
pavaduotoja
ŽIVILĖ PIPINYTĖ

Atsakingoji sekretorė
JŪRATĖ PALIONYTĖ

Skyrių redaktoriai
AUDRONĖ
JABLONSKIENĖ
SAULIUS MACAITIS

Meninis redaktorius
JOKŪBAS JACOVSKIS

Korektorė
NIJOLĖ JURKĖNIENĖ

Aktorių nuotraukų ir adresų
redakcija nesiunčia.

Pasirašyta spausdinti
Formatas 60X90 1/8. Ofsetas.
4 sąl.sp.l.; 18 sąl.spal.atsp.
6,3 apsk.leid.l. Tiražas 25500
SL Nr.115. Užsakymo Nr. 1554

Redakcijos adresas:
232600 Vilnius, MTP-5,
Kalvarijų g.186.
Telefonai:
vyr.redaktoriaus - 77-96-49,
vyr.redaktoriaus pav. ir
ats.sekretorės - 77-28-98,
skyrių ir meninio
redaktoriaus -
77-17-49.

Leidėjas "Kino" žurnalo re-
dakcija. Spausdina Lietuvos
leidybės įmonės "Spauda"
spaustuvė, 232656 Vilnius,
Maironio g.1.

Leidžiamas priedas -
reklaminis savaitraštis
"Savaitės ekranas"

© "Kinas", 1991

Šis numeris parengtas
1990 m. gruodžio
mėnesį, prieš tragiškus
įvykius Lietuvoje.

Algirdas J. Greimas: "Turiu garbės pranešti, kad meilė egzistuoja!"

Studentas būdamas skaičiau Špenglerį, -kaip Vakarai eina velniop. Kiekvienas istorijos ciklas išsisemia, kai ateina demokratija - kultūros tada vertybės suvulgarinamos, išdalinamos visiems. O išdalinta visiems vertybė - jau nebe vertybė, nes nebėra jokių pastangų! Graikų civilizacijos išsigimė demokratijos būdu: 300-aisiais m.e.m. Romos imperatorius suteikė pilietybę visiems - tai ir buvo imperijos pabaiga!

Dabar Maskvoj atidarė "Makdonaldą" - ir inteligentai intelektualai valandas stovi eilėje, norėdami suvalgyti beskonį pasmirdusį hamburgerį. Pamatysit, ir Lietuvoj atidarys - ir kas čia dės! Ir mes manysim, kad čia kultūra... Arba galima duot Lietuvai koka kolas fabrikus, ir jūs jau pasijusit turtingi?

Gerai gyvent - tai jaustis, kad gerai gyveni, o ne iš tiesų gerai gyvent. Mūsų lietuviškas kaimas, kurį aš pažinau - žmonės susieidavo, pasišnekėdavo, moterys rateliais verpėlinus - skurdžiai gyveno, bet jautėsi gyveną gerai! O dabar Vakaruose tų vartotojiškų vertybių prigaminata tiek, kad paprastas žmogus (nors dabar jau ir paprastų nėra - visi nepaprasti: nėra skirtumo tarp direktoriaus ir darbininko) gali nusipirkti, ką nori. Baisiausia, kad prancūziškas

peizažas pilnas tų... nedrįstu sakyti... žmonių, kurie visi gražiai apsirengę (man ne gražiai, prastai apsirengę, bet jie patenkinti...), jie turi po du automobilius - ir gyvena, neklausdami, ar gyvena gerai. Kaip tada sukurt vertybes ar duot suprast apie jų buvimą?

Socialistinis režimas jus maitino masine kultūra - tai vienas pavojingiausių socializmo mitų, nes kultūra visiems gali būti tik staliniška kultūra, jei visų lygias teises į kultūros vertybes suvoksime pagal žemiausią lygmenį. Tai tam tikra tendencija - svieto lyginimas, bet lyginimas pagal apačią. O kultūra gali būti tiksliai elitinė - tiksliai aukštyn, į viršų einanti! O ne žemyn. Dabar lietuviškoji problema man yra tautinės ambicijos ir asmeninės ambicijos problema. Ko norėti? Viena prancūzų žurnale Č.Milošas (Cz.Milosz) yra pareiškęs: "Nežinau kitos tautos, kuri būtų taip užsispyrusi ir ambicinga, kaip lietuviai!" Ar ilgai distancijai užteks to ambicingumo? Vienas aukštas UNESCO valdininkas teiravosi, kas gi tas Greimas - ar tik ne lietuvis, kad toks ambicingas ir užsispyręs? Tai aš dažnai kartuju: pirmoji dorybė nėra dora - o ambicingumas! Būkit ambicingi! - tada gal ir Lietuvai kas nors pasiseks. O tai dabar Lietuvoj ambicija lyg ir nepadorus dalykas - sako, politikai Lietuvos parlamente ambicingi... Bravo, kad ambicingi!

Tik ir girdėti, kad Rusijoje

blogai! Kaip tą blogumą įsivaizduot? Per karą, pasakoję, kiekvienam kareiviui išdalindavo po žalią bulvę, ir jis kariaudavo visą dieną su ta bulve. Tai ką reiškia "blogai"? Aštuoniolikto, devyniolikto amžiaus keliautojų aprašymuose - Rusijoje blogai. Rusija gali vis blogai gyvent, čia toks kraštas, kur lemta būti "blogai". Tai ir Lietuvos Nepriklausomybė nebuvo jiems joks siurprizas; aišku, kad Gorbačiovas buvo priverstas ją pakęsti ne vien iš gražios širdies... Prisimenat Staliną (tik niekas man nesuranda tos Stalino kalbos), kur jis plūsta rusus: jūs amžinai pripratę vergaut - totorių chanams, lietuvių bajorams, nemokat ištiest galvos! Puiku būtų per TV paleist Stalino garbei! Tai gal paaiškina 1940-aisiais Dekanozovo pasiuntimą į Lietuvą - toks pirmasis personažas, vadinasi, atsargiai su ta Lietuva! Tas pat ir Gorbačiovo pašmonėj - atsargiai... Net ir jo pasijuokimas, esą Lietuvoj į valdžią atėjo muzikantai (tarsi koks kaimo smuikininkas, o ne profesorius...) - tai irgi noras paniekinti. Betgi jei tokios valstybės šefas nori paniekinti, tai jis tiksliai pats pasižemina, ar ne?

Reikia pralaimėt karus, jei nori pasidaryt laimėtojas, Vokietija ir Japonija - geriausi pavyzdžiai. O Lietuva gal dar laimės, nemanykim: Lietuvos iškilimas tarptautinėje scenoje - tai kažkokia Dievo dovana. Anksčiau, kai man sakydavo, tu lietuvis? aha... tai o kur ta

Lietuva, prie Bulgarijos? Ne, atsakydavau, kiek toliau - į Mongolijos pusę... O dabar Lietuva laikosi medijų aktualijose ir labai graži atrodo: Prezidentas muzikantas, Ministrė Pirmininkė moteris - kiekvienas amerikonas tuoj pagerbia: jeigu moteris valdo, vadinasi, kultūra, taikingumas. Problema čia yra karinio pobūdžio. 1945-aisiais rusai pasitraukė iš Berlyno iki Karaliaučiaus, o dabar, jei rusai susitauktų su vokiečiais, jiems reiktų atiduot ir Karaliaučiaus kraštą - lietuviai niekad nesusidorotų su tais rusų chuliganais, o vokiečiai pasidaryt dvarininkais ir susitvarkytų su jais kaip su darbininkais. Bet jeigu duotų Lietuvai nepriklausomybę, reiktų rusams pasitraukt iki Minsko - tos Stalino linijos Antrojo pasaulinio karo pradžioje. Jau atrodė, kad ta imperija subyrės. Bet nusiuntė NKVD diviziją į Azerbaidžaną, ir niekas nesubyrejo, kariškiai išlaikė imperiją pasirinktose ribose.

O Lietuva ruošia dainuojančią revoliuciją, mes ne tie... kad tuoj su kinžalais; ir Landsbergio humoro jausmas, kai jis pareiškimas spaudai darydavo, gražus jo nesijaudinimo pavyzdys tautai. Žinot, apie arklių lenktynes prancūzai turi tokį posakį: sans faute (be klaidos); taip ir ta Landsbergio ir Prunskienės pora klišis italy patarlės, per gražu, kad būtų teisybė (italai - sena tauta, patyrimo turi daugiau negu

tikėjimo...). Bet tuodu žmonės kol kas atrodo autentiški, suvaidinta gražiai. Žinot, aš kaip semiotikas kalbu. Man ta politika - lyg spektaklis su mizanscenom, - ar gerai viskas sužaidžiama?

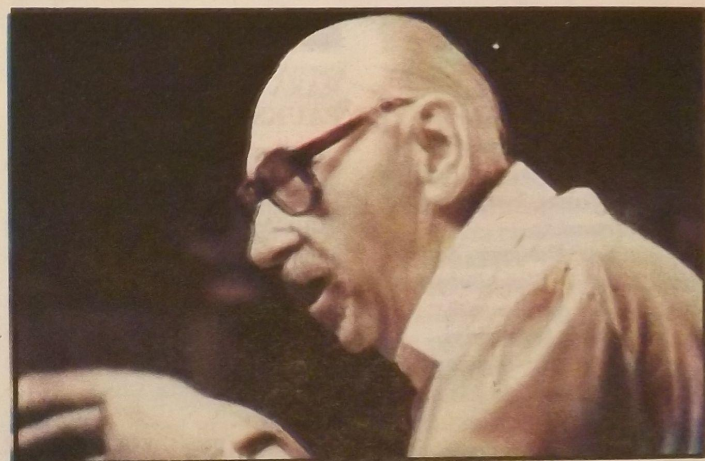
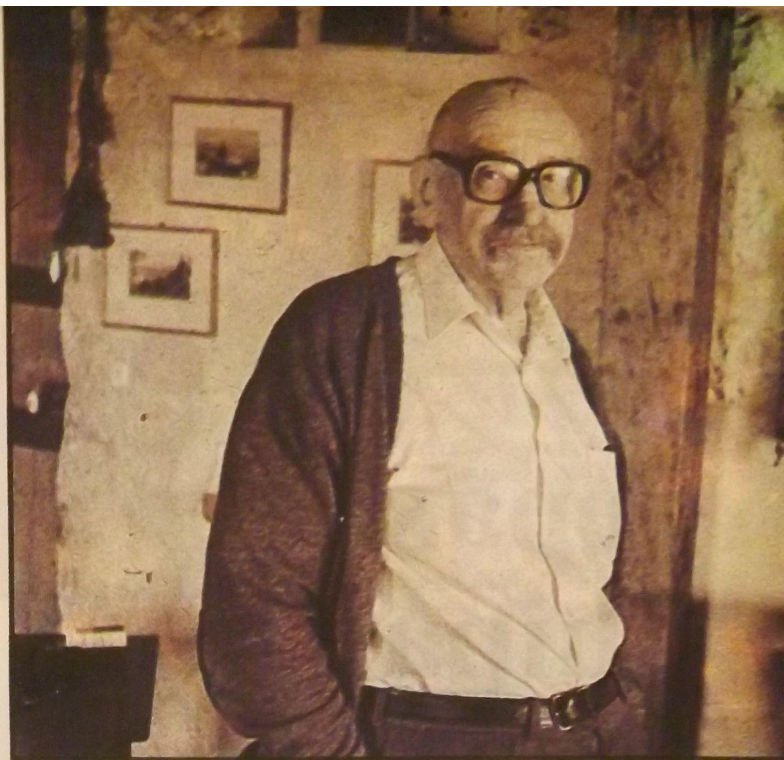
Lietuvoje, atrodo, ryškėja demokratinė tradicijų trūkumas: dabartinė santvarka, paveldėta iš sovietų, Lietuvai netinka, nes yra paremta Tarybų fikcija: tie sovietai ant sovietų ir ant tų sovietų - dar sovietai, o visi jie išgalvoti tam, kad nieko negalėtų nuspręsti, kad tikrai viena partija galėtų spręsti ir vadovauti. Per keturiasdešimt metų niekas negalvojo, kad Aukščiausioji Taryba ką nors galėtų, - visa ji buvo nemani, nemokėjo nei įstatymų daryti, nei valdyti. O dabar įgauna visiško diktatoriaus teises ribotos laisvės rėmuose. Bet apetitai auga bevalgant. Jau, rašo man, Lietuvoj departamentų mada - eini gatvę, žiūrėk, kad tik neužkliudytum departamento direktoriaus; Lietuvos spaudoj skaitau, dėl kokių niekų posėdžiauja komisijos. Tas komisijų mitas - tos pačios sovietų tarybos, nesugebančios funkcionuoti demokratijos išraiška. Paprastai parlamentai komisijoms siunčia išstudijuot klausimus, kuriais patys vengia pasisakyti; išgirdus per TV, kad tokia problema perduota komisijai, man tuoj aišku, jog artimiausius penkerius metus tuo klausimu niekas nebekalbės. Čia atsiranda toks demokratijos mitas - komisijos posėdžiauja, kiekvienam leista šnekėti ir kiekvienas randa, ką pasakyti. Teisybės ieškojimas darosi pavojingas, kainuoja milžiniškus pinigus, kursto nuolatinį žmonių susipykimą, nuolatinę kovą dėl niekų. Tada jau man labiau patinka tokia turkiška teisybė: dešimt kartų nutyli, vienuoliktą - savo priešą papjauni, o ne taip, kad visą gyvenimą erzėtum, kaip kad dabar jaučių lietuvių spaudoj.

Kai kilo karas, lietuviai manė: visos Europos atgimimo vilčiai atstovauja de Golis. Vėliau jis siekė, kad Prancūzija atsistotų ant kojų, kad parlamentas leistų įstatymus, o

valdžia valdytų, kad valdžios žmonės turėtų laiko apgalvoti, ką daro. Juk Prancūziją pražudė prancūziškas parlamentas. Valdžia laikydavosi tris mėnesius, amžinas mirties šokis - ką per tris mėnesius gali padaryti? Kai de Golis grįžo į valdžią, jo pirmasis principas buvo - valdžios pastovumas. Ar ne tokia pat dabar lietuvių situacija? Kiekviena diena atneša savo vargą ir nėra kada galvoti į priekį. Tuomet, kai galvoja apie diktatūrą, man atrodo baisiausia - parlamento diktatūra: kiek galvų, tiek nuomonių, ir joks sprendimas nėra švarus, o tikrai parlamentarų pasitampymo, kompromisų rezultatas. De Golis pareikalavo, kad prezidentą referendumu, visuotiniu balsavimu rinktų visa tauta, o ne parlamentas. Tada prezidentas turi tokį pat svorį kaip parlamentas, - jis ir skiria Ministrą Pirmininką, tas skiria vyriausybę, o parlamentas jai suteikia pasitikėjimą. Kodėl lietuviai negalėtų pasiimti tokios dviejų aukštų kombinacijos? Išėtų veikli organizacija. Žmonės turi suprasti, kad valdyti turi vyriausybę, o seimas - ją kritikuoti, svarstyti, kaip keisti įstatymus, naikinti neteisības. Bet ne valdyti!

Jums tai gal nepriimtinos idėjos, bet nedidelė diktatūra būtų visai nebloga išeitis. Aš žiaurus socialistų atžvilgiu, manau, kad prie valdžios geriau turtingas žmogus negu skurdžius. Turtingas įpratęs būti prie valdžios, užtat jam pagundos ne tokios didelės, o kai ministeriais ir deputatais pasidaro pradžios mokyklos mokytojai, tai pirmiausia puola prie lovio - kuo greičiau pralobti... Aš siūlau golistinį režimą su tvirta egzekutyvine valdžia, su tvirtu ir pastoviu parlamentu - kad demokratija būtų tvarkinga, kaip kad gali būti vokiečių demokratija; tada bus galima suorganizuoti ir išsaugoti vertybes; Lietuvoj kalbos apie kultūrą rodo, kad žmonės nori išsigelbėti, kad kultūra jiems yra vertybė.

Kurios vertės stumia pirmyn, kurios - atgal? Vakaru

pasaulis domisi, kaip veiklą skatina geiduliai, o mano paskutinė ambicija - ne geidulių, o baimės semiotika: juk žmogus gyvenime taip daug daro todėl, kad bijo. Ar, susitikę mešką, jūs pirma pradėsit bėgti, ar išsišąsite?

Bijai ir bėgi - dar ne visa veikla. Tu gali bijoti kitą suvaržyti, gali bijoti, kad dėl savo poelgio būsi palaikytas nemandagiu; baimės semiotika yra visa varžtų sistema. Antai uždusimo baimė - mano mokinyš Ž. Fontanilis (J. Fontanille) parašė studiją apie astmą kaip pasiją: kai pradėdamas dust, atrodo, kad trūksta kvapo, o gydytojas pasakys, kad mums nepavyksta įkvėpto oro išstumti atgal, mūsų jausmai visai kiti, negu realybė. Marselis Prustas (M. Proust), metų metais kovodamas su dusuliu, išstuminėdamas iš plaučių orą, parašė nemirtingą veikalą: tos nesibaigiančios per kelis puslapius frazės - tai noras

išsikvepuoti... Kiekvienas gyvenime savaip dūsta - ir iš to šis tas išeina, o jei žmogus gyvena ir nedūsta, jis gerai gyvens ir toliau, jam nėra vertybių problemos. Gyvens laimingai, neparašys nei Dantės, nei Sekspyro kūrinį. Aš nenoriu risti į kraštutinumus, sakydamas, kad nėra skirtumo tarp bepročio ir poeto, kad rašytojas būtinai turi kentėti, bet tam tikra varžtų sistema yra, ją aš ir vadinu baime plačiąja prasme - žmogaus veiklos, kuriant naujas vertes stūmoklis.

Hitlerizmas ir stalinizmas nieko verto nesukūrė, nes varžtų dozė reikia gerai išmatuoti. Pasak Valeri, reikia griežtų eiliavimo taisyklių: tada bus sunku padaryti ir atsiras šansų, kad bus tikrų poemų.

Spaudai parengė
SAULIUS BERŽINIS

1990 rugpjūtis,
Conde-sur-Huisne